

84. Németh József bukaresti diplomata jelentése a Takács Lajossal történt beszélgetéséről. (Részlet.) Bukarest, 1966. április 17.

Felkerestem, 1966. április 15.-én dr. Takács Lajos egyetemi tanárt, az Államtanács tagját. [...]¹

A professzor elmondotta, hogy a Központi Bizottság mellett működő Nemzetiségi Bizottság a közeljövőben ismét ülést tart. Az ülés napirendje a nemzetiségi nyelven folyó iskolai oktatás kérdéskomplexumának megvizsgálása lesz. Amint a legutóbbi találkozásunk során is említette, tavaly ősszel a kérdés napirendre tűzését el kellett halasztani, mert az oktatásügyi minisztérium nem rendelkezett vagy nem volt hajlandó adatokkal szolgálni a nemzetiségi nyelven folyó iskolai oktatásról.

A Nemzetiségi Bizottság nagyon határozottan lépett fel s ily módon a szükséges statisztikai adatok most már rendelkezésre állnak. Az elmúlt év ösze óta eltelt időben a bizottság szorgos felmérő munkát folytatott a kérdéssel kapcsolatban. Nagyon sok konkrét panaszt is kivizsgáltak. Meg lehet állapítani azt, hogy már most a panaszok egy része (a nemzetiségi nyelven folyó általános és főleg középiskolai oktatás elsorvasztása erőszakos beiskolázás román nyelvű tagozatra, stb.) igaznak, más része túlzottnak a valósággal nem egyezőnek bizonyult.

Az adatok ismeretében megállapítható, hogy az általános és középiskolai oktatásban résztvevő magyar, német és más nemzetiségű gyermekek, illetve fiatalok száma megfelel az illető nemzetiség összlakosságához viszonyított arányszámnak. (A professzor megállapítása szerint az RSZK magyar anyanyelvű lakossága 9,5%-át képezi az összlakosságnak. Erdélyben a magyar anyanyelvű lakosság lélekszámának megfelelően, az iskolákban is pl. 1/3-2/3 magyar, illetve román nyelvű oktatásban résztvevők aránya. Az 1/3-os arány egyébként más tekintetben is irányadó.) A valóban komoly problémát a felsőfokú oktatásban résztvevő magyar diákok számának kicsiny volta képezi. Az összes egyetemi és főiskolai hallgatóknak mindössze 6,5%-a magyar nemzetiségű. A természettudományi és műszaki jellegű egyetemeken az arány ennél lényegesen jobb, előfordul, hogy a 9,5%-át is meghaladja a magyar nemzetiségű diákok száma. A humán tagozaton viszont még a 6,5%-nál is kevesebb: mindössze 4,5%-a magyar nemzetiségű diákok aránya. Különösen rossz a helyzet a jogi és filozófiai fakultásokon. A Nemzetiségi Bizottság pl. a filozófiai karon résztvevő magyar nemzetiségű diákok számának emelését szükségesnek fogja tartani, mert az ilyen diplomával rendelkezőkre nemcsak az egyetemi és főiskolai oktatás további biztosítása céljából van szükség, hanem igénylik őket a lapok és folyóiratok szerkesztőségei, a népművelés irányító szervei, kutatóintézetek, stb.

A professzor megállapítása szerint a magyar nemzetiségű egyetemi és főiskolai hallgatók számának csökkenése a Babeş és Bolyai egyetemek egyesülése után indult el, s 1961/1962-ben jutott a mélypontra. Azóta valamelyest javulás észlelhető, különösen az utóbbi időben. Ez azonban a már említett 6,5% arányt tudta csupán biztosítani.

Megjegyezte, hogy az alapvető hiba ott volt, hogy nem állapították meg az egyetemi felvételi bizottságok számára az újonnan felveendő magyar nemzetiségű diákok kötelezően megtartandó keretszámát. Ebből következően a román anyanyelvű felvételezőkkel szemben – magától értetődően – az azonos szintű tárgyi tudás mellett is, a magyar nemzetiségű diákok hátrányosabb helyzetbe kerültek. A megoldás a már elmondottakból is következik: a felveendő magyar nemzetiségű diákok keretszámának előre történő megállapítása. A keretszámnak pedig meg kell egyeznie a magyar nemzetiség és az összlakosság arányával.

¹ A kihagyott részben Takács a vidéken tapasztalt helyzetről számolt be.

A professzor megemlítette a témával kapcsolatban, hogy előreláthatóan sor fog kerülni a Babeş-Bolyai Egyetem egyesülési okmányának felülvizsgálatára is. Nem mondotta, csupán célzott rá, hogy az egyetemre felveendő magyar nemzetiségű diákok megfelelő arányának biztosítását célozza az említett okmány felülvizsgálása.

A professzor elmondta, hogy a Nemzetiségi Bizottságnak, pontosabban az első titkárnak (a beszélgetés folyamán így említette Ceauşescu elvtársat) a múlt év őszén kiadott az az utasítása, amely szerint elő kell mozdítani az anyanyelvű kultúr csoportok, irodalmi körök munkájának újratekintését, az eddigi tapasztalatok szerint komoly eredménnyel járt. [...] ²

MOL külügyminisztériumi TÜK-iratok Románia, XIX-J-1-j, 17. doboz, 16/b csomó, 002837/66 sz., sokszorosított gépirat.

2 A jelentés további részében Takács Lajos a kolozsvári Gaál Gábor Kör néhány ifjú „lázázó” tagjának (többek közt Molnos Lajos és Nyárádi Pál) az esetét mesélte el, akiket (Péterfivel és Demeter Jánossal szemben) Daicovicu rektor mentett meg a kirúgástól. Mivel Bukarestben sem akartak botrányt kelteni ezzel az ügygel, a fiatalok megúszták a dolgot.